

Подорожі українськими лабіринтами як напрям спелеотуризму

<https://doi.org/10.17721/2786-4561.2024.4.special-16/19>

Підберезна В.Д., Дем'яненко С.О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна,
pidbereznava@gmail.com

Анотація. У статті розглянуто основи спелеотуризму, висвітлено стан та розвиток спелеотуризму в Україні. Проведено аналіз території для розробки туру. В рамках дослідження відібрано об'єкти та сплановано маршрут, який пролягає через територію Чернівецької та Тернопільської області. Розроблено технологічну карту екскурсії, опис основних об'єктів та основний текст екскурсії. Складено проєктний трек маршруту з детальною характеристикою.

Ключові слова: спелеотуризм, печери, екскурсія до печер, Тернопільська область, Чернівецька область.

Travel through ukrainian labyrinths as a direction on speleotourism

Pidberezna V., Demianenko S.

Taras Shevchenko National University, Kyiv, Ukraine, pidbereznava@gmail.com

Abstract. The article presents the basics of speleotourism, highlights the state and development of speleotourism in Ukraine. An analysis of the territory was carried out for the development of the excursion. As part of the study, objects were selected and a route was planned, which runs through the territory of Chernivtsi and Ternopil regions. A technological map of the excursion, a description of the main objects and the main that of the excursion have been developed. A project track of the route with a detailed description has been compiled.

Keywords: speleotourism, caves, excursion to caves, Ternopil region, Chernivtsi region.

Вступ. В останні десятиліття, туризм почав розвиватися у всіх можливих його напрямках. Він виконує важливу економічну роль у розвитку країн, і Україна не є винятком.

Сьогодення нам показує, що туризм є невід'ємною частиною в житті кожної людини і вони прагнуть відкривати для себе щось нове. Адже турист, який побував у багатьох країнах, прагне до чогось незвичайного та нового. Тут в допомогу йому буде вид такого туризму як спелеотуризм.

У світі, спелеотуризм приваблює туристів своєю загадковістю та екстремальністю. Саме такий вид туризму визначає актуальність теми дослідження.

Розвиток туризму, насамперед, залежить від того наскільки країна створила умови для нього. Нині соціальні мережі сприяють популяризації нових туристичних місць. Звичайний оздоровчий туризм не завжди може задовольнити туриста, тому в них виникає особливий інтерес до чогось нового та екстремального. Серед таких варто зазначити появу спелеотуризму.

Спелеотуризм – це напрямок туризму, пов'язаний з відвідуванням печер в пізнавальних, спортивних та природоохоронних цілях. Його особливістю є те що, туристи не тільки пізнають

підземний світ, а й вчатьс я долати природні перешкоди як з використанням обладнання так і без нього (Кульчицька О., 2020).

Отже, метою даної роботи є аналіз спелеотуризму та розробка туру печерами. Об'єктом дослідження є територія України, а саме західна її частина (Чернівецька та Тернопільська область). Предметом дослідження є маршрут екскурсії в сфері спелеотуризму.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- Дослідити інформацію з відкритих джерел, пов'язану з темою;
- Ознайомитися зі спелеотуризмом та його розвитком та проаналізувати тематичні екскурсії;
- Проаналізувати чи підходить територія для проведення екскурсії;
- Розробити власний проєкт екскурсії в спелеотуризмі.

Маршрут охоплює Тернопільську і Чернівецьку область, а саме 4 спелеооб'єкти.

Матеріали та методи дослідження. Дослідження проведено на основі відкритих джерел інформації, наукових публікацій. Задля створення маршруту використовувався картографічний метод та метод аналітичного збору інформації.

Результати та їх аналіз. Спелеотуризм — це вид спортивного туризму, який включає подорожі до природних підземних порожнин та подолання різних перешкод з використанням спеціального спорядження. Спелеотуризм можна поділити на спортивний та екскурсійний. Спортивний відноситься більше до випробувань на витривалість, адже в ньому використовуються різні методики для подолання перешкод. Екскурсійний відноситься до ознайомчого характеру, де група туристів вчатьс я користуватися обладнанням необхідним для печери.

Оскільки спелеотуризм це екстремальний вид туризму, він також є і небезпечним, адже може статися обвал ґрунту, затоплення печери, втрата орієнтації, отримання травми тощо.

Сама специфіка спелеотуризму пов'язана з розташуванням печери, складністю відвідування та умовами в які турист потрапляє під час її проходження. Подорож в печерах пов'язана з тим що турист має вміти перешкоджати різні природні труднощі, такі як підземні озера та річки, слизькі підйоми та спуски, затоплені ходи, темрява тощо.

За основною класифікацією (табл. 1.) та за їхнім походженням печери поділяють на п'ять груп: карстові; тектонічні; льодовикові; ерозійні; вулканічні.

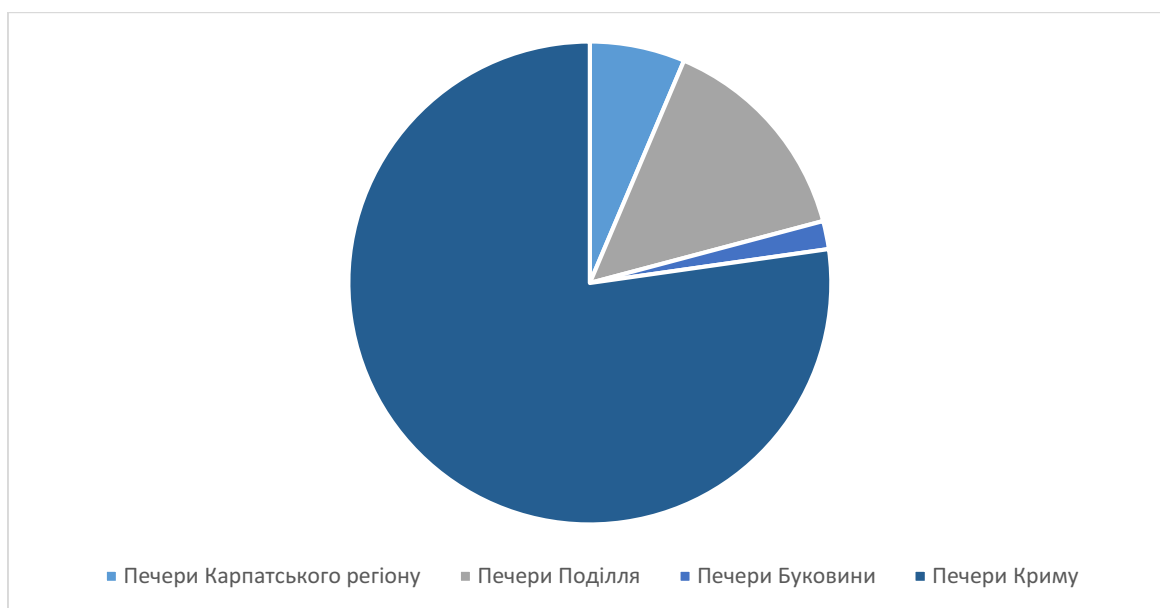
Табл. 1. Класифікація за походженням (Кульчицька О., 2020).

Класифікація за походженням	Опис
Карстова печера	Утворюються внаслідок розчинення у воді різних порід - вапняку, гіпсу, крейди, солі і навіть мармуру. Вважаються найгарнішими печерами, вражають своєю глибиною, глибиною та обсягами
Тектонічна печера	Утворюються внаслідок тектонічних розломів в земній корі. Найбільш часто зустрічаються з боків річкових долин, врізаних в плоскогір'я.
Льодовикова печера	Утворилися під впливом талої води в льодовиках. Зазвичай їхня довжина сягає декілька сотень метрів. Особливим видом вважаються термальні печери (ті, що утворилися під впливом підземних термальних вод)
Ерозійна печера	Механізм формування цих печер дещо схожий на процес створення карстових печер. Однак, якщо карстові печери виникають через розчинення порід, то ці печери формуються внаслідок ерозії гірських порід під дією води, що містить тверді частинки. Зазвичай, ці печери є невеликими, але іноді можна зустріти досить великі.
Вулканічна печера	Ці печери формуються під час виверження вулканів і є наймолодшими серед усіх видів печер. Процес їхнього утворення полягає в наступному. Коли вивергається потік лави, він поступово охолоджується і зверху утворює тверду корку. Таким чином, формуються лавові тунелі, всередині яких продовжує рухатися ще рідка лава. Згодом, лава, яка не встигла застигнути, витікає з нижнього кінця цієї труби, і всередині утворюється порожнина. Варто відзначити, що до печер цього типу також відносяться вулканічні жерла.

Також печери класифікують поділяють:

- За віком – активні, реліктові та викопні;
- За формою – лантухоподібні, коридорні, лабіринтові,
- За глибиною – колодязі та шахти,
- За мікрокліматом – статичні і динамічні, теплі і холодні,
- За наявністю води – сухі та обводненні.
- За напрямленістю – горизонтальні, вертикальні, похилі, комплексні.

Окрім цього печери також поділяються за їх проходженням і діляться на дев'ять категорій складності: 1, 2А, 2Б, 3А, 3Б, 4А, 4Б, 5А, 5Б. Головними факторами для встановлення категорії складності печери є довжина подорожі, кількість перешкод на шляху та їхній рівень складності (Кульчицька О., 2020). Існує безліч видів різних за походженням печер, кожна з яких має свою особливість, а також складність, що допомагає обрати оптимальну категорію складності та побачити яка з печер до якої категорії належить. Це допоможе зрозуміти і розрахувати свою фізичну підготовку для її проходження. В Україні спелеотуризм розвинений не так добре, як в інших країнах світу, але наша країна надзвичайно багата на печери, тому розвиток спелеотуризму буде перевагою для країни. Спелеотуризм розвивається в Україні вже протягом багатьох десятиліть і тісно пов'язаний з дослідженням і відкриттям нових печер. Особливістю спелеотуризму є те що кожен бажаючий може відкрити для себе загадковий підземний світ, подолати екстремальний шлях, побачити підземні річки та озера, різні за формою кристали створені природою. Аби розвинути спелеотуризм в Україні, потрібне не тільки туристичне місце, а й системний підхід до його просування. Для того щоб зрозуміти наскільки можна розвинути спелеотуризм, потрібно визначити які та скільки печер придатні для відвідування туристами, та розробити карту спелеомісць. Розробити сайти з інформацією про спелеотуризм в Україні та тури, які там можливі. Покращити інфраструктуру (відкрити місця для ночівлі поблизу спелеооб'єктів та ресторани заклади у відповідному стилі). Організувати курси для любителів спелеотуризму. Розробити рекламу в інтернеті та соціальних мережах, адже більшість туристів дізнаються про місця саме через соціальні мережі (Кульчицька О., 2020). В Україні налічується близько 1100 печер, від невеликих до гігантських за розмірами і кожна зачаровує своєю загадковістю та "ізіюминкою". На даний момент досліджено 756 печер кожна з яких має свою назву та довжину. Число досліджених печер зображено на діаграмі 1.

Діаграма 1. Число досліджених печер в Україні (Кульчицька О., 2020).

Аналізуючи дані з діаграми можна сказати що найбільше печер знаходиться в Криму (533), відповідно на другому місці це печери Поділля (100), слідом за ними йдуть печери Карпатського регіону (44), і найменше печер спостерігається на території Буковини (13). На сьогоднішній день в Україні можна відвідати 157 печер, які мають різний ступінь складності (Кульчицька О., 2020). До прикладу, такі печери як Атлантида, Оптимістична, Кришталева, Озерна, Вертеба є доволі популярними серед туристів, але ніхто не замислюється над тим, що окрім туристично популярних місць є не настільки популярні печери, але які зачаровують своєю красою не менше. Серед таких можна виділити: Буковинка, Скитська, Угринь, Млинки та Гострі Говди тощо. В наш час, популяризація туристичних печер зростає і все більше й більше людей хочуть відвідати їх. Тому було створено безліч екскурсійних маршрутів печерами. До прикладу найпопулярнішою печерою є Атлантида. Наразі в печері досліджено близько семи кілометрів лабіринтів і кристали там повсюди на стелі, стінах та підлозі. Їх нарахували близько 10 видів. Всі вони різного кольору та форми, схожі на квіти, бурульки та зірки. Україна володіє великим туристичним потенціалом і має можливість стати однією з найбільш відвідуваних країн. З'являється все більш нових туристичних послуг та маршрутів, активно розвивається готельний бізнес, покращується якість обслуговування туристів, а також збільшується кількість відвідувачів туристичних місць.

Для розробки маршруту спелеоекскурсії було обрано Чернівецьку та Тернопільську область. В межах цих областей поширено багато печер різного рівня складності та різних за своїм походженням. Тому дана територія є придатна для проведення даного типу екскурсій. В статті представлений проект туру, маршрут якого має протяжність якого 462 км. На екскурсійний маршрут розраховано 4 дні, представлений трек маршруту та приблизний розрахунок вартості (станом на 17.03.2024).

Проект екскурсійного маршруту «Подорож під землею: від Чернівців до Тернополя»

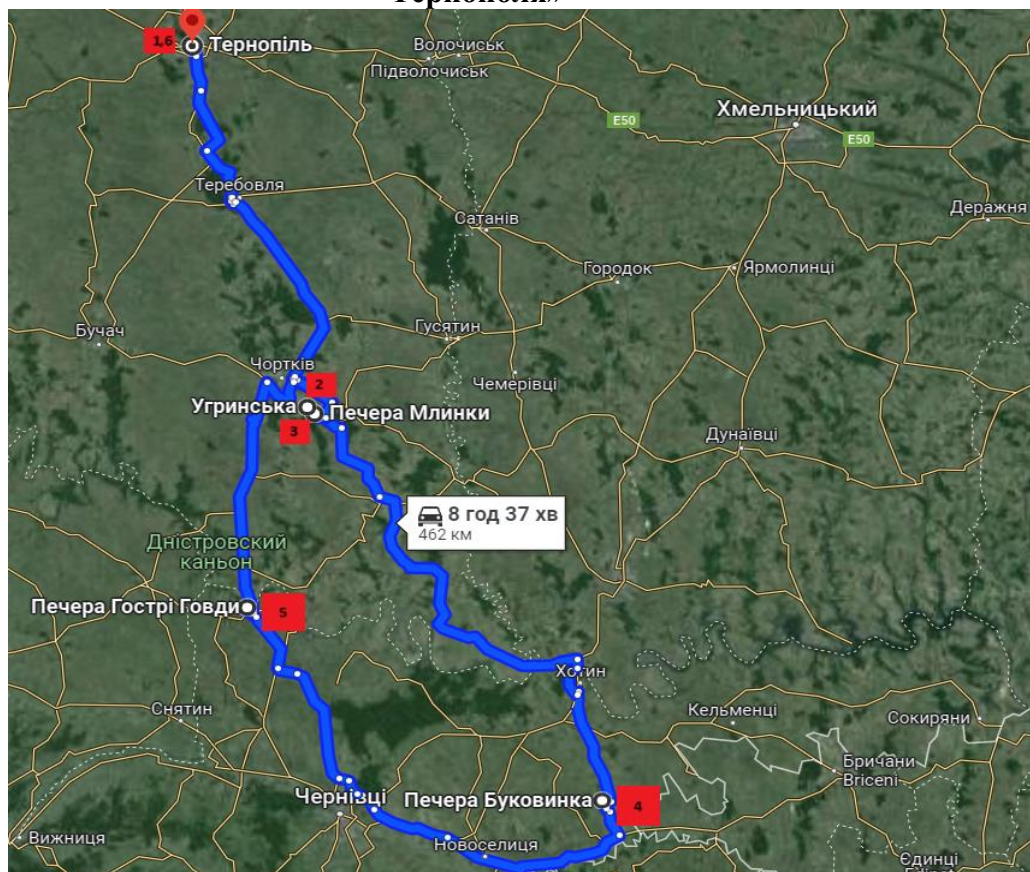

Рис. 1. Маршрут туру [розроблено автором]

1. Початок в м. Тернополі 2. Угринська печера 3. Печера Млинки 4. Печера Буковинка 5. Печера Гострі Говди 6. Повернення в м. Тернопіль.

Мета туру: відвідати не туристичні печери України, аби зрозуміти красу не популярних місць. Здобути навички необхідні для спелеотуризму.

Тип: автобусно-пішохідний;

Тривалість: 4 дні

Протяжність: 462 км

Маршрут екскурсії: Угринська печера - Печера Млинки - Печера Буковинка - Печера Гострі Говди.

Екскурсія розпочинається в місті Тернополі. В перший день випаде нагода відвідати дві печери. Перша точка Угринська печера. Вона була відкрита в 1934 році, а перші туристи відвідали цю печеру в 1935 році. Особливістю печери є те що вона має багато кристалів різного кольору (особливу увагу привертають червоно-малинові кристали гіпсу), а також гірські породи. Сама печера має декілька залів для відвідування, кожен з яких має свою назву і відповідно свої особливості. Угринська печера пропонує відвідувачам можливість оглянути просторі підземні кімнати, які з'єднані коридорами. Ви зможете побачити каміння з багряних гіпсових кристалів. На вході було збудовано браму з написом: «Вхід у підземні лабіринти — платний». При печері утримувався провідник, що проводив екскурсії в печеру за вхідними квитками (Турклуб Тернопіль, 2005-2024).

Рис. 1. Угринська печера [Турклуб Тернопіль, 2005-2024]

Наступною в черзі печера Млинки. Це гіпсова печера і славиться вона тим що має гіпсові кристали різних розмірів та різного забарвлення білого, жовтого, червоного та жовтого кольору. Також там можна побачити геліктити, карбонатні натічні утворення, сталактити та сталагміти.

Під час подорожі по печері вам доведеться не тільки проходити крізь великі зали з сталагмітами, сталактитами, великою кількістю різнокольорових кристалів, але і пролазити в вузькі щілини. Ви зможете відвідати такі унікальні місця, як зал «Казка», де стеля вкрита сталактитами неймовірної краси, зал «Кажан», де стеля вкрита бурштиновими камінням, що світяться в темряві, створюючи силует кажана, та зал «Рогатка», де присутня волога глина, яка відмінно підходить для ліплення. Екскурсії в печеру Млинки тривають 2,5-3 години. Це чудова

можливість для любителів активного туризму відчутти дух пригоди та отримати незабутні враження.

Рис. 2. Вузька щілина [Фантайм, 2015-2024]

На наступний день ми вирушаємо на екскурсію в печеру Буковинка. Вона вважається найбільшою печерою Буковини. Виявили її в 1979 році, в стінці покинутого гіпсового кар'єру. Печера має декілька озер з мінералізованою водою також є чимало натічних форм та вторинних кристалів. Взимку біля входу до печери можна побачити крижані сталактити та сталагміти. Таким чином, печера Буковинка є цікавим місцем для спелеотуризму, де можна досліджувати неймовірну красу підземного світу, включаючи кристалічні утворення, крижані сталактити та сталагміти, а також спостерігати за життям кажанів (П'ятківський І., Апостолюк В., 2019).

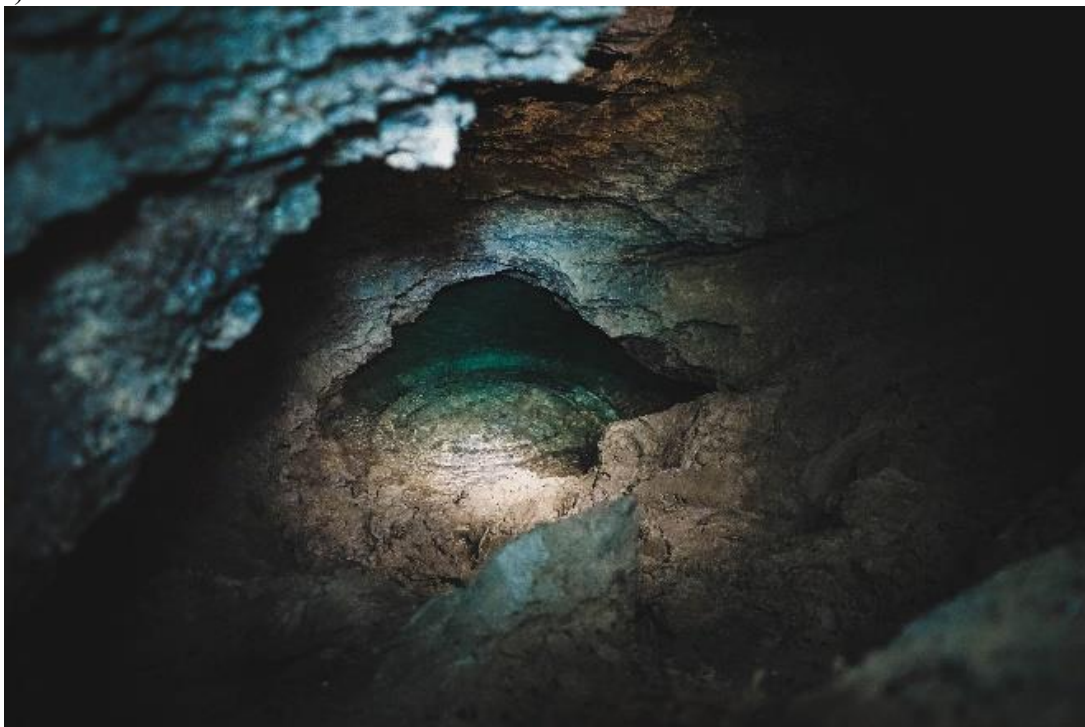

Рис. 3. Печера Буковинка [Докієн О., 2024]

Наступний день познайомить нас з печерою Гострі Говди. Печера Гострі Говди має досить широкі лабіринти та зали (до 3 м), щілиноподібні ходи шириною до 1 м і висотою 3-5

м. Більшість ходів занесена суглинками майже до самого верху, що робить печеру важкодоступною. В одному з лабіринтів знайдена ціла стінка геліктитів від брудно-жовтого до темно-коричневого кольору. **Вважається, що повітря в печері має цілющі властивості через високу іонізацію, а за змістом радону, її повітря прирівнюється до цілющих радонових ванн.** Відвідування печери Гострі Говди вимагає певної фізичної підготовки, адже вам доведеться не тільки проходити крізь великі зали з кристалічними утвореннями, але і пролазити в вузькі щілини. Експерсії в печері Гострі Говди - це чудова можливість для любителів активного туризму відчувати дух пригоди та отримати незабутні враження (Докієн О., 2024).

Рис. 4. Кристалічні утворення [Турклуб Тернопіль., 2005-2024]

На четвертий день повернення в місто Тернопіль.

В табл. 3 подано приблизний розрахунок вартості екскурсії.

Табл. 3. Приблизний розрахунок вартості екскурсії [розроблено автором]

День	Відвідуваність	Проживання та їжа	Ціна/ос.
День 1	Вїзд з м. Тернопіль. Відвідування Угринської печери та печери Млинки	Спелеохата біля печери Млинки	470+150+350=970 грн.+ дорога до печер
День 2	Відвідування печери Буковинка	Готельно-ресторанний комплекс "Валерія" ресторан "Американно"	580+320=900 грн.+ дорога до печери та екскурсія
День 3	Відвідування печери Гострі Говди	Готель «Оазис»	300+350=650 грн. + дорога до печери та екскурсія
День 4	Повернення в м. Тернопіль	-	-

Отже, всі ці печери пропонують унікальні можливості для вивчення природи, науки та пригод, а також важливі для розвитку туристичної індустрії в Україні. кожна з цих печер, має

те, що може зачепити туриста, починаючи від екстремального її подолання, закінчуючи те, що в результаті вони можуть побачити.

Висновок. Взагалом, Західна Україна володіє великим потенціалом та ресурсами для розвитку спелеотуризму. За умови правильного підходу, маркетингової стратегії та організації рекламних кампаній, це може сприяти зростанню популярності та попиту на спелеотуризм.

Для покращення туристичного потенціалу печер рекомендується обладнати їх зручними маршрутами, освітленням та інформаційними стендами, але й потрібно вжити заходів для збереження екосистеми печер та запобігання їх руйнуванню, підготувати кваліфікованих екскурсіводів, які зможуть безпечно та цікаво провести туристів печерами, важливо популяризувати не популярні печери, як цікаві туристичні маршрути.

Під час розробки маршруту екскурсійного туру було відібрано 4 об'єкти: Угринська печера, печера Млинки, печера Буковинка та печера Гострі Говди. Відповідно до них було розроблено трек маршруту екскурсії та розрахована її приблизна вартість. Протяжність 462 км з розрахунком на 4 дні. Печери являють собою об'єкти, які можна використовувати для спелеотуризму. Вони включають в себе гірські породи, сталактити, сталагміти та різноманітні кристалічні утворення. Важливим є те, що ці об'єкти мають потенціал для туристичного використання з метою їх популяризації та збереження.

Список використаних джерел

- Dokiyen O., 2024. Popelyushka, Bukovy`nka ta Chornopotocz`ka. Tayemny`ci pecher Chernivecz`koyi oblasti: Retrieved from <https://shpalta.media/2018/09/03/popelyushka-bukovinka-ta-chornopotocka-tayemnici-pecher-chernivecko%D1%96-oblasti/> (in Ukrainian)
- Fantajm., 2015-2024. Pechera Mly`nky`: Retrieved from <https://funtime.com.ua/nature/mlynky> (in Ukrainian)
- Grachev A., 2010-2018. Pechera Ugry`n`: Retrieved from <https://speleo.land.kiev.ua/cave-14.html> (in Ukrainian)
- Korzhy`k V., 2004. Bukovy`nka: Retrieved from <https://esu.com.ua/article-36658> (in Ukrainian)
- Kul`chy`cz`ka O., 2020. Speleotury`zm yak prioritetny`j napryam rozvy`tku tury`zmu v Zaxidnij Ukrayini: Retrieved from https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1013328/mod_resource/content/1/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%202-3%20%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%87%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9E%D0%BB%D1%8C%D0%B3%D0%B0.pdf (in Ukrainian)
- P'yatkivs`ky`j I., Apostolyuk V., 2019. Mly`nky`: Retrieved from <https://esu.com.ua/article-68131> (in Ukrainian)
- Turklub Ternopil`., 2005-2024. Pechera Gostri Govdy`: Retrieved from https://www.tourclub.com.ua/uk/info/local-lore/caverns/descriptions/hostri_hovdy_cavern (in Ukrainian)
- Turklub Ternopil`., 2005-2024. Pechera Ugry`ns`ka: z istoriyi vidkry`ttya ta doslidzhennya. Ekskursiyi v pecheru Ugry`ns`ka ta Mly`nky`. Retrieved from https://www.tourclub.com.ua/en/info/local-lore/caverns/interesting-articles/cave_uhrynska (in Ukrainian)